

**RAMOWY KATALOG KOSZTÓW
KWALIFIKOWANYCH**

Katalog obejmuje zakres robót stanowiących integralną część projektu, służących do osiągnięcia celu projektu w postaci oszczędności energii, redukcji emisji CO₂, osiągnięcia lepszego standardu energetycznego budynku i podwyższenia standardu techniczno – użytkowego budynku, uwzględnionych w audycie energetycznym ax-ante .

v

Wszystkie prace mające wpływ na zapotrzebowanie budynku na energię końcową powinny zostać wykonane zgodnie z Audytem energetycznym ex-ante, dokumentacją projektową (o ile była wymagana) i

Zmodernizowane obiekty powinny spełniać standardy określone w aktualnym rozporządzeniu w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie oraz w normach tam przywołanych.

1. Ściany zewnętrzne

(stykające się z powietrzem zewnętrznym, niezależnie od rodzaju ściany, stanowiące osłonę bilansową budynku)

- ocieplanie ścian zewnętrznych – technologie ocieplania w wyniku, których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, polegające na umieszczeniu warstwy izolacji termicznej po stronie zewnętrznej lub w uzasadnionych przypadkach (np. wynikających z uzgodnień z Konserwatorem Zabytków) po stronie wewnętrznej po wykonaniu obliczeń cieplno-wilgotnościowych mających na celu zapobieganie występowania „punktu rosy” w ocieplanej przegrodzie, prowadzące do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi

przepisami techniczno – budowlanymi), w tym również obejmujące technologie, polegające na tworzeniu tzw. „żyjących, zielonych ścian”;

W ramach robót związanych z modernizacją ścian zewnętrznych, do kosztów kwalifikowanych zalicza się wszelkie roboty związane z rozbiórką dotychczasowej elewacji (jeżeli wynika to z audytu energetycznego ex-ante), w tym w szczególności rozbiórka (obejmująca demontaż, transport i unieszkodliwianie) elewacji zawierającej w swym składzie azbest (m.in. takie wyroby jak chryzotyl – tzw. azbest biały, krokiolit – tzw. azbest niebieski, amozyt – tzw. azbest brązowy lub inne). Roboty związane z usuwaniem azbestu są kwalifikowane wyłącznie pod warunkiem, że są prowadzone z uwzględnieniem specjalnych zasad bezpieczeństwa określonych w odpowiednich aktualnie obowiązujących przepisach, a w szczególności w:

- aktualnej Ustawie o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest,
  - aktualnym rozporządzeniu w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest,
  - aktualnym rozporządzeniu w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów,
  - aktualnym rozporządzeniu w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest,
  - aktualnym rozporządzeniu w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest;
- usuwanie wilgoci oraz przyczyn jej powstawania metodami uzależnionymi od charakteru, wielkości i miejsca zawilgocenia oraz warunków miejscowych, obejmujące m.in. takie roboty jak suszenie murów, uszczelnianie ścian murowanych od wilgoci kapilarnej, uszczelnianie spodu płyty dennej, odtwarzanie izolacji poziomych, wykonywanie tynków renowacyjnych i izolacji pionowych, roboty hydroizolacyjne na balkonach i loggiach oraz inne roboty związane z usuwaniem wilgoci.

2. Ściany wewnętrzne

(pomiędzy pomieszczeniami ogrzewanymi i nieogrzewanymi, klatkami schodowymi lub korytarzami)

- ocieplanie ścian wewnętrznych – technologie ocieplania w wyniku, których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, obejmujące m.in. ściany przylegające do szczelin dylatacyjnych, ściany nieogrzewanych kondygnacji podziemnych – przylegające do gruntu, ściany wewnętrzne oddzielające pomieszczenia ogrzewane od nieogrzewanych, w tym oddzielające pomieszczenia, w których różnica temperatur jest większa niż 4 K;

Jeżeli w przypadku przegród wewnętrznych zachodzi taka konieczność i wynika to z audytu energetycznego ex-ante, do kosztów kwalifikowanych zalicza się wszelkie roboty związane z rozbiórką dotychczasowego wykończenia lub konstrukcji, w tym w szczególności rozbiórka elementów zawierających w swym składzie azbest. Roboty te są kwalifikowane wyłącznie, jeżeli są prowadzone zgodnie z przepisami, o których jest mowa w pkt. 1;

3. Stropy

- dach i stropodach – technologie ocieplania, w wyniku których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, prowadzące do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi, w tym również obejmujące technologie, polegające na tworzeniu tzw. „zielonych dachów”. Roboty mogą obejmować wymianę konstrukcji dachów lub stropodachów, jeżeli będzie taka konieczność i będzie to wynikać z audytu energetycznego ex-ante.

W ramach robót związanych z modernizacją dachów i stropodachów, do kosztów kwalifikowanych zalicza się wszelkie roboty związane z rozbiórką dotychczasowego pokrycia dachu (jeżeli wynika to z audytu energetycznego ex-ante), w tym w szczególności rozbiórka pokryć zawierających w swym składzie azbest (np. tzw. eternit, chryzotyl – tzw. azbest biały, krokidolit – tzw. azbest niebieski, amozyt – tzw. azbest brązowy lub inne), jak również koszty transportu i utylizacji. Roboty te są kwalifikowane wyłącznie, jeżeli są prowadzone zgodnie z przepisami, o których jest mowa w pkt.1, regulującymi ten rodzaj robót;

- strop pod nieogrzewanym poddaszem – ocieplanie stropu poddasza, technologie ocieplania, w wyniku których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, prowadzące do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi. Roboty mogą obejmować wymianę stropu, jeżeli zachodzi taka konieczność;
- strop nad piwnicą – ocieplanie stropu nad piwnicą - technologie ocieplania, w wyniku których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, prowadzące do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi. Roboty mogą obejmować wymianę stropu, jeżeli wynika to z audytu ex-ante;
- podłoga na gruncie – ocieplanie podłogi na gruncie - technologie ocieplania, w wyniku których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, prowadzące do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi. Roboty mogą obejmować wymianę podłogi na gruncie, jeżeli wynika z audytu ex-ante, pod warunkiem sfinansowania kosztów podłogi o standardzie nie wyższym, niż przed ociepleniem;
- stropy nad przejazdami – ocieplanie stropów nad przejazdami, technologie ocieplania, w wyniku których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, prowadzące

do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi. Roboty mogą obejmować wymianę stropu, jeżeli zachodzi taka konieczność;

- stropy nad zamkniętymi przestrzeniami podpodłogowymi – ocieplanie stropów nad zamkniętymi przestrzeniami podpodłogowymi, technologie ocieplania, w wyniku których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, prowadzące do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi. Roboty mogą obejmować wymianę stropu, jeżeli zachodzi taka konieczność;
- stropy na gruncie – ocieplanie stropów na gruncie, technologie ocieplania, w wyniku których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, prowadzące do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi. Roboty mogą obejmować wymianę stropu, jeżeli zachodzi taka konieczność;
- stropy nad kondygnacjami podziemnymi – ocieplanie stropów nad kondygnacjami podziemnymi, technologie ocieplania, w wyniku których uzyskuje się zmniejszenie strat ciepła przez przenikanie, prowadzące do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi. Roboty mogą obejmować wymianę stropu, jeżeli zachodzi taka konieczność;
- izolacje transparentne¹, pod warunkiem, że wynika to z audytu energetycznego ex-ante;
- natryskowe tynki ciepłochronne;
- uszczelnianie zielonych dachów.

4. Stolarka okienna i drzwiowa, przegrody przezroczyste

- wymiana okien i drzwi zewnętrznych wejściowych na nowe – wymiana powinna prowadzić do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi oraz odpowiedniej szczelności. Roboty mogą obejmować wymianę okien i drzwi wewnętrznych, jeżeli zachodzi taka konieczność (i wynika to z audytu energetycznego ex-ante), w tym oddzielających pomieszczenia ogrzewane od nieogrzewanych;
- wymiana okien i drzwi balkonowych - powinna prowadzić do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi oraz do odpowiedniej szczelności.

Zaleca się realizację powyższych prac z zastosowaniem tzw. ciepłego montażu okien, który pozwala na to, by okna energooszczędne zachowały swoje walory izolacyjne, czyli były

---

¹ Izolacje transparentne opracowano w drugiej połowie XX wieku; są one m.in. stosowane w systemach słonecznych, jako jedna z metod pasywnego pozyskiwania energii promieniowania słonecznego; są to płyty o strukturze kapilarnej, doskonale przewodzące promieniowanie podczerwone, pokryte soczewkową powłoką z modyfikowanego szkła o wysokiej przezroczystości; elementy te są przyklejane do ściany (podłoża) przy użyciu specjalnej czarnej masy, której zadaniem jest absorpcja promieniowania przekazywanego przez strukturę kapilarną i jego efektywna retransmisja w głąb muru; wadą są dość wysokie koszty.

szczelnie zamontowane. Jedynie osadzenie okna w warstwie ocieplenia eliminuje mostki termiczne, które wokół niego mogą powstawać.

Wymiana lub modernizacja okien i drzwi balkonowych kwalifikowana będzie tylko wówczas, jeżeli spełniać będzie wymagania aktualnego rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie oraz w normach tam przywołanych (chodzi o zachowanie warunków termicznych i szczelności – w praktyce oznacza to m.in. czy przewidziano ciepły montaż) – odzwierciedlenie powinno być zawarte w protokole odbioru.

- modernizacja starych okien i drzwi zewnętrznych – modernizacja polegać może na odpowiednim spasowaniu, zastosowaniu lub wymianie uszczelek i okuć, uszczelnieniu drzwi, co powinno prowadzić do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi oraz odpowiedniej szczelności. Roboty mogą obejmować modernizację okien i drzwi wewnętrznych, jeżeli zachodzi taka konieczność, w tym oddzielających pomieszczenia ogrzewane od nieogrzewanych;
- wymiana lub modernizacja okien piwnicznych i poddaszy – wymiana lub modernizacja powinna prowadzić do uzyskania odpowiednich współczynników przenikania ciepła, zgodnych z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi oraz odpowiedniej szczelności;
- wymiana pozostałych przegród przezroczystych (fasady przeszklone, świetliki, atria, ogrody zimowe);

W wyniku wszelkich prac związanych z oszczędnością energii (w szczególności związanych z przegrodami, stanowiącymi osłonę bilansową budynku oraz ze stolarką okienną i drzwiową), należy uzyskać szczelność budynku zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie oraz w normach tam przywołanych. W celu potwierdzenia jakości wykonania ww. prac, po ich wykonaniu budynek może być poddany próbie szczelności, przeprowadzonej zgodnie z Polską Normą, dotyczącą określania przepuszczalności powietrznej budynków w celu uzyskania zalecanej szczelności określonej w w/w rozporządzeniu (koszty związane z próbą szczelności są kosztami kwalifikowanymi). Badanie jakości wykonania robót związanych z montażem stolarki okiennej i drzwiowej można też potwierdzić badaniami termowizyjnymi opracowanymi w formie odpowiedniego raportu z badań – koszt tych badań jest kosztem kwalifikowanym.

Zaleca się stosowanie próby szczelności lub badań termowizyjnych przed ostatecznym odbiorem prac od Wykonawcy jako warunek prawidłowego wykonania prac termomodernizacyjnych z zapewnieniem możliwości naprawy wykrytych ewentualnych usterek ww. metodami.

5. Wymiana oświetlenia na energooszczędne

- wymiana źródeł światła na źródła wysokowydajne, np. żarówek na świetlówki;

- wymiana opraw;
- wymiana i montaż tablic rozdzielczych;
- zastosowanie i montaż układów automatyki sterowniczej, w tym zastosowanie systemów zarządzania energią;
- przełożenie (wymiana) instalacji elektrycznej, gdy jest to uzasadnione i wynika z audytu energetycznego ex-ante;

Roboty mogą obejmować kompleksową modernizację oświetlenia (w tym zmianę rozmieszczenia i ilości punktów świetlnych) prowadzącą do:

- właściwego doboru natężenia oświetlenia w pomieszczeniach;
- wykorzystania w maksymalnym stopniu oświetlenia dziennego;
- optymalnego wykorzystania odbić od powierzchni pionowych.

6. Przebudowa / modernizacja systemów grzewczych (instalacji centralnego ogrzewania, podłączenie bardziej energetycznie i ekologicznie efektywnego źródła ciepła)

- opracowanie projektów budowlanych i wykonawczych modernizacji energetycznej, stanowiących element projektu inwestycyjnego;
- wymiana instalacji (w tym modernizacja polegająca na zmianie układu zasilania i dystrybucji ciepła, rurociągów i grzejników, z uwzględnieniem zmiany grzejników najbardziej efektywne energetycznie), w tym likwidacja elementów instalacji i urządzeń zawierających azbest, pod warunkiem, że są prowadzone zgodnie z przepisami, o których jest mowa w pkt.1;
- wymiana/zastosowanie izolacji termicznej instalacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi; obejmuje całość instalacji, w tym odcinki przechodzące przez ściany, stropy, przewody ułożone w podłodze, przewody ogrzewania powietrznego, przewody instalacji wody lodowej, przewody zewnętrznej sieci ciepłowniczej poza budynkiem, łączące zewnętrzne źródło ciepła i instalację c.o. w budynku, itp.;
- poprawa efektywności energetycznej lokalnej sieci ciepłowniczej, łączącej źródło ciepła z instalacją c.o. w budynku, zgodnie z obowiązującymi przepisami techniczno – budowlanymi;
- regulacja hydrauliczna instalacji polegająca m.in. na jej hydraulicznym zrównoważeniu;
- zastosowanie armatury regulacyjnej, w tym przede wszystkim zaworów podpionowych, zaworów termostatycznych, zaworów równoważących oraz wszelkiej innej armatury wpływającej na jakość regulacji;
- zastosowanie i montaż układów automatyki sterowniczej w źródle ciepła (w tym automatyki pogodowej, czasowego sterowania pracą instalacji, polegającego na nocnym lub weekendowym obniżeniu parametrów pracy, itp.);
- zastosowanie ekranów zagrzejnikowych;
- hermetyzacja instalacji (zastosowanie przeponowych naczyń wzbiorczych oraz automatycznych zaworów odpowietrzających);

- czyszczenie i chemiczne płukanie instalacji;
- remont i dostosowanie pomieszczeń węzłów cieplnych lub kotłowni do odpowiednich standardów (okładziny ceramiczne, malowanie, wykonanie instalacji kanalizacyjnych, elektrycznych, wentylacyjnych, przeciwpożarowych, itp.);
- instalacja/przebudowa systemów chłodzących, w tym również z zastosowaniem urządzeń OZE, pod warunkiem, że wiązać się to będzie z uzyskaniem oszczędności energii w obiekcie;
- instalacja urządzeń OZE w modernizowanych energetycznie budynkach, zastępująca w całości lub częściowe dotychczasowe źródło ciepła, pod warunkiem że obiekt nie jest lub nie może być podłączony do sieci ciepłowniczej;
- instalacja liczników ciepła, niezbędnych do prawidłowego prezentowania danych o zużyciu oraz produkcji ciepła i energii elektrycznej w tym ze źródeł odnawialnych. Montaż liczników nie jest obligatoryjny w przypadku, gdy nie jest to technicznie i ekonomicznie uzasadnione lub gdy budynek będący przedmiotem modernizacji energetycznej został uprzednio wyposażony w ww. urządzenia.

7. Modernizacja źródła ciepła, w tym źródła zewnętrznego oraz energetyczne wykorzystanie OZE

- modernizacja (podniesienie sprawności wytwarzania) kotłów, gdy jest to uzasadnione i wynika z audytu energetycznego ex-ante;
- wymiana kotłów z zamianą paliwa;

Nowe urządzenia do ogrzewania powinny spełniać aktualne przepisy dla urządzeń grzewczych dopuszczonych do obrotu, dotyczące minimalnego poziomu efektywności energetycznej i norm emisji zanieczyszczeń. Kocioł na paliwo stałe powinien posiadać certyfikat zgodności z PN-EN 303-5, wydany przez właściwą akredytowaną jednostkę certyfikującą, nie starszy niż 5 lat i spełniać wymagania klasy 5 tej normy.

W odniesieniu do produkcji ciepła z OZE wsparcie otrzymują inwestycje, które nie są lub nie mogą być podłączone do sieci ciepłowniczej. W przypadku, jeśli zastosowana będzie biomasa, powinna ona spełniać następujące warunki: biomasa pochodzenia leśnego i rolniczego, tj. różne formy drewna niepełnowartościowego, które nie spełnia wymagań jakościowych wymienionych w normach określających wymagania i badania dla drewna wielkowymiarowego liściastego, drewna wielkowymiarowego iglastego oraz drewna średniowymiarowego dla grup oznaczonych jako S1, S2, S3 oraz niebędąca materiałem drzewnym, powstałym w wyniku celowego rozdrobnienia tego drewna, różne formy słomy, traw i roślin energetycznych, niepełnowartościowe ziarna zbóż.

- montaż / modernizacja / wymiana węzłów cieplnych;

- zastosowanie urządzeń do produkcji ciepła lub energii elektrycznej z OZE² lub w warunkach skojarzonej produkcji energii elektrycznej i ciepła, zastępująca w całości lub częściowo dotychczasowe źródło ciepła pod warunkiem, że wynika to z opracowanego audytu energetycznego ex-ante, w szczególności:
  - zastosowanie kolektorów słonecznych (wykorzystanie energii promieniowania słonecznego), jako źródła wspomagającego wytwarzanie ciepła³;
  - zastosowanie ogniw fotowoltaicznych (systemy PV - wykorzystanie energii promieniowania słonecznego);
  - zastosowanie urządzeń wykorzystujących energię geotermalną niskotemperaturową, w tym przede wszystkim pomp ciepła⁴;
  - zastosowanie instalacji mikrokogeneracji lub mikrotrigeneracji na potrzeby własne.

8. Pozostałe prace związane z modernizacją/wymianą źródła energii:

- okładziny ceramiczne i malowanie pomieszczeń źródła ciepła;
- przegrody okienne w pomieszczeniach źródła ciepła;
- instalacje elektryczne;
- instalacje wentylacyjne;
- instalacje kanalizacyjne;
- instalacje przeciwpożarowe;
- place składowe na paliwo, w tym pomieszczenia zbiorników na paliwo;
- instalacja załadownicza paliwa i niezbędny sprzęt wyładowniczy – załadowniczy paliwa;
- modernizacja / wymiana instalacji i armatury hydraulicznej;
- instalacja uzdatniania wody;
- zastosowanie / wymiana układów automatycznego sterowania pracą instalacji;

---

² Wykonawca instalacji źródła ciepła opalanego biomasą, pompy ciepła lub kolektorów słonecznych oraz urządzeń OZE do produkcji energii elektrycznej, powinien posiadać ważny odpowiedni certyfikat instalatora wystawiony przez właściwą akredytowaną jednostkę certyfikującą;

³ Kolektory słoneczne powinny posiadać certyfikat zgodności z normą PN-EN 12975-1 wraz ze sprawozdaniem z badań zgodnie z normą PN-EN 12975-2 lub PN-EN ISO 9806 lub posiadają znak jakości "Solar Keymark". Certyfikaty zostały nadane przez akredytowaną jednostkę certyfikującą, a ich data nie jest wcześniejsza niż 5 lat licząc od daty złożenia wniosku o dofinansowanie;

⁴ Pompa ciepła powinna posiadać certyfikat lub raport z badań, potwierdzający wartość współczynnika COP, wydany przez właściwą akredytowaną jednostkę certyfikującą lub właściwe akredytowane laboratorium badawcze, nie wcześniej niż 5 lat licząc od daty złożenia wniosku o dofinansowanie; Współczynnik efektywności COP zastosowanych pomp ciepła, określony według normy PN-EN 14511-3 lub PN-EN 16147 nie jest niższy niż wskazano w Decyzji Komisji z dnia 1 marca 2013 r. ustanawiającej wytyczne dla państw członkowskich dotyczące obliczania energii odnawialnej z pomp ciepła w odniesieniu do różnych technologii pomp ciepła na podstawie art. 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE Sezonowy wskaźnik efektywności energetycznej instalacji SCOP, liczony zgodnie z normą PN-EN 14825 lub PN-EN 12309-2 powinien wynosić:

- dla pomp ciepła typu powietrze/woda dla potrzeb c.o. i c.w.u., zasilanych energią elektryczną: SCOP $\geq$ 3.3,
- dla pozostałych pomp ciepła dla potrzeb c.o. i c.w.u., zasilanych energią elektryczną: SCOP $\geq$ 3.8, - dla pomp ciepła zasilanych ciepłem: SCOP $\geq$ 1.25.

- zastosowanie obiegów cyrkulacyjnych w źródle ciepła;
- zastosowanie obiegów cyrkulacyjnych w źródle ciepła;
- wykonanie dolnego źródła ciepła wraz z pracami odtworzeniowymi;
- zakup i montaż urządzeń do magazynowania ciepła i energii elektrycznej (w tym zasobniki ciepła i akumulatory);
- opłaty za wykonanie przyłącza gazowego, jeżeli są niezbędne dla realizacji projektu oraz jeśli stanowią koszt dla beneficjenta;
- inne roboty budowlane w obrębie pomieszczenia źródła ciepła niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania źródła ciepła lub wymagane przepisami, zgodnie z dokumentacją projektową.

9. Modernizacja instalacji ciepłej wody użytkowej

- wymiana rurociągów i izolacji;
- wymiana / zastosowanie izolacji termicznej przewodów instalacji c.w.u.;
- wyposażenie instalacji w system cyrkulacji c.w.u., w tych przypadkach, które są uzasadnione i wynikają z audytu energetycznego ex-ante;
- zastosowanie sterowania czasowego instalacji cyrkulacyjnej;
- zastosowanie armatury regulacyjnej w zakresie regulacji hydraulicznej, w tym zaworów podpionowych;
- wymiana / zastosowanie zbiorników c.w.u. oraz ich izolacja;
- montaż / modernizacja / wymiana węzłów cieplnych dla potrzeb c.w.u.;
- zastosowanie perlatorów oraz zaworów ograniczających ciśnienie, w tym kryz dławiających, jako reduktorów przepływu;
- zastosowanie baterii bezdotykowych lub jednouchwytowych;
- zastosowanie baterii z ograniczonym czasem wypływu;
- zastosowanie nowoczesnej armatury czerpalnej sterowanej zjawiskiem fotokomórki (spłuczki ustępowe, baterie, itp.);
- liczniki ciepła lub zużycia wody na potrzeby c.w.u.;
- wymiana instalacji zimnej wody w niezbędnym zakresie, związanym z modernizacją instalacji c.w.u.

10. Montaż/modernizacja instalacji wentylacji⁵ i klimatyzacji

- zastosowanie wentylacji mechanicznej nawiewnej;
- zastosowanie wentylacji mechanicznej wywiewnej;
- zastosowanie wentylacji mechanicznej nawiewno – wywiewnej;
- zastosowanie wentylacji mechanicznej nawiewno – wywiewnej z odzyskiem ciepła;
- montaż nawiewników higrosterowanych, automatycznych w oknach i kanałach wentylacyjnych;
- montaż nawiewników sterowanych ręcznie;

---

⁵ W instalacjach wentylacji mechanicznej ogólnej nawiewno-wywiewnej lub klimatyzacji komfortowej o wydajności 500 m³/h i więcej należy stosować urządzenia do odzyskiwania ciepła z powietrza wywiewanego o sprawności temperaturowej co najmniej 50% lub recyrkulację, gdy jest to dopuszczalne (zgodnie z aktualnym rozporządzeniem w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie).

- zastosowanie wentylacji hybrydowej z układem automatyki sterującej;
- system chłodzenia, w tym z wykorzystaniem zewnętrznej sieci ciepłowniczej;
- zastosowanie klimatyzacji, pod warunkiem, gdy w wyniku tego działania nastąpi optymalizacja zużycia energii, prowadząca do zmniejszenia emisji dwutlenku węgla, w tym również w kierunku wykorzystania OZE i (mikro) trigeneracji;
- stosowanie alternatywnych systemów chłodzenia i klimatyzacji np. ściana Trombe'a, materiały zmiennofazowe itp.;
- zastosowanie gruntowych wymienników ciepła.

11. Prace przygotowawcze i roboty towarzyszące oraz inne koszty kwalifikowane

Przygotowanie projektu:

- wykonanie studiów wykonalności inwestycji (jeśli jest wymagane np. w projektach systemowych);
- wykonanie raportów oddziaływania na środowisko (jeśli jest wymagane);
- wykonanie audytu energetycznego ex-ante;
- wykonanie dokumentacji technicznej (projektów) związanych z planowaną kompleksową modernizacją energetyczną budynków (do kosztów kwalifikowanych zalicza się koszty związane z opracowaniem projektów budowlanych obejmujących prace dotyczące oszczędności energii);
- inwentaryzacja budynku przeprowadzona przez przyrodnika⁶, która określi jakie gatunki ptaków i nietoperzy zasiedlają budynek i czy wymagane są zgody RDOŚ na odstępstwa od zakazów w stosunku do dziko występujących zwierząt objętych ochroną;
- wykonanie dokumentacji przetargowej.

Roboty towarzyszące:

- roboty związane z automatyką budynku (budynki inteligentne) – wyposażenie budynku w system czujników i detektorów oraz jeden, zintegrowany system zarządzania wszystkimi znajdującymi się w budynku instalacjami (w tym np. wyposażenie budynków w takie systemy jak BMS – Building Management System, LCN – system sterowania urządzeniami elektrycznymi, czy KNX – system sterowania budynkiem lub o podobnym zakresie działania);
- wykonywanie wszelkich robót poprawiających bilans energetyczny budynku, takich np. jak przeszklenia, werandy, ścianki akumulujące ciepło lub inne wskazane w audycie energetycznym ex-ante elementy budowlane zwiększające wykorzystanie zysków ciepła od nasłonecznienia, jak również elementy zacinające, jeżeli wynika to z audytu energetycznego ex-ante;
- likwidacja mostków cieplnych (połączenia balkonu ze stropem, wieńce i nadproża, okna i parapety, ściany piwnic, attyka itp.);
- badanie termowizyjne w celu wstępnego określenia zakresu robót;

---

⁶ będącego członkiem ogólnokrajowego stowarzyszenia przyrodniczego; prace z zakresu termomodernizacji obiektów budowlanych muszą być prowadzone zgodnie z aktualną ustawą o ochronie przyrody oraz aktualnym rozporządzeniem w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt; prace należy wykonywać w szczególności z uwzględnieniem potrzeb i biologii ptaków i nietoperzy.

- wymiana zewnętrznych parapetów okiennych i obróbek blacharskich w przypadku balkonów i loggii, łącznie z wykonaniem ocieplenia ścian zewnętrznych;
- wymiana urządzeń energii pomocniczej na energooszczędne (wymiana pomp, wymiana napędów);
- wymiana napędów wind na energooszczędne;
- przełożenie instalacji odgromowych (w tym odtworzenie);
- wykończenie (gipsowanie, tynkowanie) ościeży w przypadku wymiany okien i drzwi;
- naprawa lokalnych uszkodzeń tynków, podłóg oraz malowanie – w przypadku działań związanych z modernizacją (wymianą) instalacji wewnętrznych;
- przystosowanie pomieszczeń w przypadku modernizacji kotłowni, czy instalacji wężła ciepłego;
- wszelkie roboty związane z usuwaniem wilgoci i zabezpieczenie budynku przed tzw. wilgocią kapilarną;
- zabezpieczenie placu budowy oraz doprowadzenie go do stanu użytkowania po zakończeniu robót budowlanych;
- pozostałe prace towarzyszące niezbędne do prawidłowej realizacji prac termomodernizacyjnych;
- prace dotyczące zabezpieczenia budynku, przeprowadzone zgodnie z wytycznymi właściwego terytorialnie organu ochrony przyrody, przed zasiedleniem przez ptaki i nietoperze (likwidacja otworów i szczelin przed przystąpieniem do prac termomodernizacyjnych, wykonana na podstawie opinii RDOŚ⁷ poza sezonem lęgowym ptaków oraz okresem przebywania nietoperzy);
- kompensacja utraconych miejsc gniazdowania ptaków lub miejsc ukrycia się nietoperzy, zalecona przez RDOŚ (np. zamontowanie na budynku odpowiednich budek lęgowych).

Odbiór przedsięwzięcia polegającego na kompleksowej modernizacji energetycznej budynków oraz inne koszty kwalifikowane:

- wykonanie audytu energetycznego ex-post, w tym badania i ocena uzyskanych efektów;

Przez audyt energetyczny ex-post należy rozumieć raport zawierający:

- tabele potwierdzające wykonanie efektów ekologicznych i energetycznych zgodnie z nomenklaturą naboru;
- zestawienie faktycznie wykonanych prac;
- aktualizację Karty audytu energetycznego wykonaną przez audytora wraz z obliczeniami wykonanymi zgodnie z metodyką przyjętą na etapie audytu ex-ante (wykonane dla faktycznie zrealizowanych usprawnień na podstawie dokumentacji powykonawczej);

---

⁷ RDOŚ wydaje zgodę i określa sposób i zakres kompensacji przyrodniczej, pozwalającej na zamknięcie otworów i szczelin poza sezonem rozrodczym ptaków i nietoperzy i poza okresem hibernacji nietoperzy przed podjęciem zasadniczych prac inwestycyjnych.

- inne badania i opracowania o charakterze technicznym, jeżeli były niezbędne do potwierdzenia uzyskanego efektu energetycznego i ekologicznego, w tym próba szczelności budynku (przeprowadzona zgodnie z Polską Normą), badania termowizyjne budynków i instalacji (wraz z raportem z badań w formie raportu termograficznego) wykonane w odpowiednich warunkach, lecz nie później niż w ciągu jednego kwartału od zakończenia robót termomodernizacyjnych;

Koszty związane z badaniami są kwalifikowane wyłącznie, jeżeli są przeprowadzone zgodnie z zasadami przeprowadzenia badań określonych w normach PN-EN 13187 „Właściwości cieplne budynków – Jakościowa detekcja wad cieplnych w obudowie budynku – Metoda podczerwieni” oraz PN-EN 13829 „Właściwości cieplne budynków. Określenie przepuszczalności powietrznej budynków. Metoda pomiaru ciśnieniowego z użyciem wentylatora”.

Celem audytu energetycznego ex-post jest obliczenie efektu energetycznego i ekologicznego dla zakresu rzeczowego stanowiącego różnicę zakresów i oszacowanie jego wpływu na efekt dla całego projektu. Audyt energetyczny ex-post w części dotyczącej potwierdzenia efektu energetycznego i ekologicznego (wraz ze wszystkimi niezbędnymi badaniami) jest kosztem kwalifikowanym.

W przypadku jeżeli zakres rzeczowy faktycznie wykonany w ramach głębokiej kompleksowej modernizacji energetycznej budynków (przedsięwzięcia termomodernizacyjnego) różni się od zakresu rzeczowego zaplanowanego do wykonania w audycie energetycznym na etapie ex-ante, to (po wykonaniu przedsięwzięcia) należy wykonać audyt energetyczny według tej samej metodologii, która była stosowana na etapie ex-ante. W przypadku, gdy w trakcie realizacji nastąpi zmiana zakresu rzeczowego w stopniu wymuszającym opracowanie dodatkowego audytu energetycznego, to koszt takiego audytu co do zasady nie jest kwalifikowany, chyba że zmiana zakresu wynika z przyczyn niezależnych od wnioskodawcy i ujętych w protokole konieczności.

